

Բահաթրեանը համեստ, սակաւախօս, մաքուր սրտի տէր, ուղղամիտ անձ էր՝ լաւ մարդ ու լաւ ընկեր։ Հայ մշակոյթը նրա մահով զրկւեց իր արժէքաւոր մշակներէից մէկից։

ՎԱՂ. ՏԷՐ - ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Դեկտ. 4-ին, Համադանում, Թոքատապին զոհ դնաց մեր քաղաքական տարագրութեան աչքի ընկնող անդամներից մէկը էջմիածնի Հայրենիքի Փրկութեան Կոմիտէի նախագահ Վաղարշակ Տէր-Խաչատրեանը։ Վաղարշակը ծնւել էր 1881 թ. ապր. 5-ին էջմիածնի չրջանի Սաջու գիւղում։ Ուսումը ստացել էր Գէորգեան ճեմարանում, որի դասարանական մասը աւարտելով 1903 թ. անցել էր Բագու, իրրեւ ուսուցիչ Նաւթարգիւնաբերողների Խորհրդի դպրոցներում։ 1905 թ. երբ վերաբացւում են հայոց ծխական դպրոցները, Վաղարշակը վերադառնում է Հայաստան եւ յաջորդաբար պաշտօնավարում Աշտարակի, Օշականի, Վաղարշապատի, Նախիջևանի, Ախալքալաքի, Ալեքսանդրապոլի եւ Մեծ Ղարաքիլիսայի հայկական դպրոցներում, որպէս դասատու կամ աւագ-ուսուցիչ։

Իր պաշտօնավարութեան ընթացքում, ամէն տեղ, Վաղարշակը յայտնաբերում է պարտաճանաչ ու բարեխիղճ վերաբերում դէպի իր ստանձնած պարտականութիւնները։ Միեւնոյն ժամանակ գործօն մասնակցութիւն էր ունենում տեղական հասարակական կեանքին։ Դեռ դպրոցական նստարաններից նա մտել էր Դաշնակցութեան շարքերը եւ ամէն տեղ ուր լինում էր, իր շուրջը համախմբում էր երիտասարդութիւնը, ստեղծում եռուն դադափարական կեանք։

Երբ 1914 թ. սլայթեց համաշխարհային պատերազմը, Վաղարշակը աւագ-ուսուցիչ էր Մեծ-Ղարաքիլիսայի դպրոցում։ Նրա նախաձեռնութեամբ աշխտեղ կազմւեց Աղդ. Բիւրօի տեղական մասնաճիւղը, եւ ինքը ընտրւեց նախագահ։ 1915 թ. նա նախագահ է ընտրւում նոյն չրջանի «Եղբայրական Օգնութեան» Կոմիտէի։ Նրա ջանքերով Ղարաքիլիսայում բացւում է Եղբայրական Օգնութեան Կոմիտէի որբանոցը, որ կարեւոր դեր կատարեց որբանամութեան գործում։ 1917 թ. կազմւում է Լոռու Գունդը, եւ Վաղարշակը նըշանակւում է Կոմէնդանտ։ Կամաւորական շարժումը եւ գաղթականների ու որբերի խնամատարութիւնը կլանում են Վաղարշակին ամբողջապէս։

Ղարաքիլիսայի հռչակաւոր ճակատամարտից յետոյ, Վաղարշակը անցնում է Երեւան եւ Արամի կողմից նշանակւում պարենաւորման նախարարութեան ներկայացուցիչ Ապարանի եւ Շիրակի շրջ-

ջաններում, ուր նոյնպէս երեւան է բերում վարչական-կազմակերպական կարողութիւններ:

1919 թ. հրաւիրւում է Վաղարշապատի Ամերիկեան Կոմիտէի որբանոցների ընդհանուր կառավարիչ եւ միաժամանակ նշանակւում է խնամատարութեան նախարարութեան ներկայացուցիչ: Զբաղւում է գաղթականների տեղաւորման եւ հոգատարութեան, ինչպէս եւ գաւառական ինքնավարութեան գործերով: 1920 թ. հայ-թիւրքական պատերազմի օրերին, Սուրմալուի ճակատի հրամանատար Դըրօի ներկայացուցիչն էր Ապարանի շրջանում:

Հայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ, Վաղարշակին էլ վիճակեց ճաշակել բոլշեւիկեան Զէկայի հալածանքները. շատերի հետ նա էլ բանտարկեց եւ մահանից աղատեց փետրւարեան ապստամբութեան շնորհիւ, որից յետոյ ընտրեց էջմիածնի Գաւառի Փրկութեան Կոմիտէի նախագահ: Այդ պաշտօնում նա երեւան բերեց բացառիկ ոյժ, գործելու կարողութիւն ու կամք: Հակաբոլշեւիկեան պայքարի այդ հերոսական օրերին էջմիածնի շրջանը շատ բանով պարտական էր Վաղարշակին:

1921 թ. ապրիլ 2-ին, բոլորի հետ միասին, Վաղարշակն էլ նահանջեց դէպի Լեռնահայաստան, այնտեղից՝ Պարսկաստան: Տարագրութեան 13 տարիներին էլ նա չկորցրեց հոգու արիութիւնը եւ շարունակեց աշխատել, կրթական եւ կուսակցական ասպարէզում: 1922 թ. նա արդէն ուսուցիչ է Ռաշտի հայկական դպրոցում, ուր մնում է մինչեւ 1926 թ.: Այստեղից տեղափոխւում է Նոր-Զուղայի դպրոցը, մինչեւ 1931 թ., ապա մինչեւ մահ պաշտօնավարում է Համազանի Հայկազեան Դպրոցում:

Թէ Ռաշտում, թէ Նոր-Զուղայում եւ թէ Հաադանում Վաղարշակը ո՛չ միայն բարեխիղճ ու հմուտ դասատու էր կամ դպրոցի վարիչ, այլեւ եռանդուն ու սիրած հասարակական գործիչ: Նա առանձնապէս ջերմ համակրանք էր վայելում երիտասարդական լայն շրջաններում: Նրա ջբեղ ու համաժողովրդական յուզարկաւորութիւնը ապացոյց է այդ յարգանքի:

Տարիներ առաջ Վաղարշակը գրի էր առել իր յուշերը, որոնց մէջ կան շատ հետաքրքրական էջեր: Մենք յոյս ունենք «Վէմ»-ում տալ հատւածներ այդ յուշերից, որոնց ամբողջութիւնը, դժբախտաբար, դեռ կարելի չէ հրատարակութեան տալ: